

Også mht. flere af bogens udsagn om Lenins syn på forskellige spørgsmål før og efter Oktoberrevolutionen må der sættes store spørgsmålstegn. At hævde at Lenin i de grundlæggende spørgsmål aldrig ændrede standpunkt (s. 130) virker forbløffende, i øvrigt også på baggrund af Rosenbergs egen redegørelse for forskellige fundamentale ændringer i partiførerens opfattelse.

Den danske oversættelse er i det store og hele vellykket, selvom der enkelte steder har indsnæget sig fejl eller uklarheder. Man savner dog et indeks. Meget prisværdigt er der i noterne gjort opmærksom på, om der findes danske oversættelser eller nyere udgaver af den benyttede litteratur.

Bent Jensen

Alfred Erich Senn: Diplomacy and Revolution. The Soviet Mission to Switzerland, 1918. University of Notre Dame Press, Notre Dame, London, 1974. 221 s. £ 4.95.

Senn har fået den gode idé detaljeret at undersøge den revolutionære russiske sovjetregerings diplomatiske mission i Schweiz i perioden fra sovjetstyrets etablering og frem til det tidspunkt, da de vestlige stater besluttede at isolere Sovjetrusland. Ved en sådan detailundersøgelse skulle det være muligt at yde et kvalificeret bidrag til diskussionen om, hvad sovjetregeringen egl. tilsigtede i denne første periode af sin eksistens: fredelig sameksistens og etablering af normale relationer (den nu knæsatte opfattelse i sovjetisk historiografi) eller revolutionering af de vesteuropæiske stater (den dominerende opfattelse i vestlig historiografi).

Sovjetregeringen oprettede fire større diplomatiske missioner i udlandet i denne periode; en i London, en fællesskandinavisk legation i Stockholm med en afdeling i København, en i Berlin efter Brest-Litovsk-freden og endelig en i Bern. Senns studie er den første undersøgelse af disse missioners oprettelse, organisation og virksomhed.

En af de store vanskeligheder ved at studere et emne som det foreliggende er mangelen på kilder, eller rettere: mangelen på adgang til de kilder, der så forsvarligt forvares i de sovjetiske arkiver. Netop mht. missionen i Schweiz er situationen dog noget gunstigere takket være det forhold, at de schweiziske myndigheder i 1918 lod iværksætte en undersøgelse af missionens aktiviteter og i forbindelse hermed beslaglagde adskilligt materiale tilhørende medlemmer af missionen eller dennes dækorganisationer. Selvfølgelig det sovjetiske legationsarkiv blev imidlertid – uantastet af myndighederne – borttransporteret til Sovjetrusland i november 1918, efter at legationen selv havde destrueret formentlig kompromitterende materiale. Senns opfattelse af, at »sovjetregeringen kun synes at besidde ringe dokumentariske kilder vedr. Bern-missionens arbejde« virker noget forbløffende og synes at bero på en opfattelse af, at det i serien *Dokumenty vnešnej politiki SSSR* offentliggjorte dokumentariske materiale er repræsentativt for de sovjetiske arkivers indhold. Langt bedre stillet har forf. været mht. at få belyst dels den schweiziske regerings holdning til sovjetmissionen, dels stormagternes diplomatiske repræsentanternes aktivitet vedr. samme. Det fremgår af indledningen, at Senns forhåndsopfattelse har været en antagelse af, at sovjetregeringen i 1918 arbejdede aktivt for at fremme en verdensrevolution; denne antagelse argumenterer han for i et noget kursorisk, indledende kapitel om bolsjevikernes udenrigspolitiske forestillinger og deres udenrigspolitiske handlinger efter magtovertagelsen. For at fremme en revolutionær udvikling i Vesteuropa var det imidlertid vigtigt at have adgang til de formodede revolutionære masser. Schweiz udgjorde et centralt beliggende sted for en sovjetisk mission, idet såvel Frankrig som Italien havde afslået at modtage sovjetiske diplomatiske repræsentationer.

Meget detaljeret – måske for detaljeret – beskriver Senn etableringen af den sovjetiske mission i Schweiz og denne missions virksomhed. Hvori bestod da denne virksomhed? Senn konkluderer, at de tosidede sovjetisk-schweiziske relationer på regeringsplan kun udgjorde en meget ringe del af missionens funktion. Derimod udfoldede de sovjetiske repræsentanter stor aktivitet blandt de mange russere i Schweiz (studerende, deserterere m. v.), hvis politiske støtte for bolsjevismen de forsøgte at vinde. Langt den vigtigste aktivitet bestod imidlertid i informations- og propagandavirksomhed vedr. Sovjetrusland over for offentligheden i Schweiz og – såvidt det lod sig gøre via illegale kontakter – befolkningerne i Italien og Frankrig. Den schweiziske regering havde ganske vist fået officielle forsikringer om, at missionen ville afholde sig fra at drive politisk propaganda i Schweiz, men det fremgår klart af bl. a. Lenins instruktioner til missionen og af missionschefens egen karakteristik af sit arbejde, at propagandavirksomheden netop var det væsentlige.

Senn understreger – efter min mening korrekt – at den bolsjeviske legation ikke var alene om at drive propaganda, men at alle stormagterne under Den I. Verdenskrig benyttede dette middel som en del af krigsførelsen. Det, der adskilte den russiske propaganda fra f. eks. den franske eller den britiske, var dens revolutionære indhold. Den blev herved uacceptabel for de schweiziske myndigheder, da der i efteråret 1918 udviklede sig en alvorlig social og politisk konflikt i landet. Den blev samtidig uacceptabel for de allierede stater, der dels mistænkte missionens aktivitet for også at omfatte deres lande, dels troede, at bolsjevikkerne stod i ledtog med den tyske regering. Resultatet blev, at den schweiziske regering i begyndelsen af november udviste missionen. Selvom regeringen var under pres især fra Frankrig mener Senn, at beslutningen om at bryde med sovjetregeringen først og fremmest skyldtes regeringens egen vurdering af risikoen ved missionens tilstedeværelse. Hans argumenter herfor forekommer dog ikke helt overbevisende.

Udover propagandafunktionen mener Senn også, at den sovjetiske mission spillede en vis rolle i forbindelse med Den III. Internationales udvikling. Også belægget for denne opfattelse må dog karakteriseres som lidet overbevisende. Afslutningsvis karakteriserer Senn sovjetmissionen som en legemliggørelse af Lenins opfattelse af det nødvendige i at »forberede og føre revolutionær krig« og at opflamme det europæiske proletariats til at gøre opstand mod dets regeringer. Denne konklusion modificerer forf. imidlertid ved at understrege, at der kun findes få vidnesbyrd om bolsjeviske planer om *iværksættelse* af en revolution i Schweiz. Bolsjevikkerne søgte at puste til den revolutionære glød, men de *organiserede* ikke nogen revolution (s. 127); der var kun tale om en forberedelse af revolutionen og en oplæring af proletariats (s. 184).

Det føles som en stor mangel ved bogen, at man aldrig får en ordentlig beskrivelse af de interne schweiziske forhold, især om den schweiziske arbejderbevægelses styrke, organisation og ideologi. Et andet føleligt savn er mangelen på en beskrivelse af sovjetregeringens generelle forhold til omverdenen i den pågældende periode. De schweizisk-sovjetiske forhold kommer herved til at fremstå isoleret og uden et videre perspektiv. Stort set følges en kronologisk disposition; det er dog ikke desto mindre undertiden svært at følge begivenhedernes udvikling (især forholdene der ledte op til beslutningen om udvisningen), fordi forf. ikke har rensat kraftigt ud i de mange svinkeærinder og uvæsentlige detaljer, der så ofte bryder fremstillingens tråd. Bogens værdi ligger i de mange konkrete oplysninger om de personer, der var engageret i den bolsjeviske missions arbejde, og om arten og omfanget af den virksomhed, missionen udførte.

Bent Jensen